

Vers minde(gy)kinek – avagy vers valakikről ^[1]

Személyi kultusz, propaganda rímbe szedve az '50-ekben

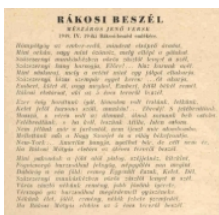
„A Lampart Művekben 1949-ben indult útjára az üzemi lap Lampart Üzemi Híradó néven. A gyár életéről szóló számos cikk, tudósítás, vélemény mellett úde színtelenthetett az elő-ször a másodík számban jelentkező vers. Ez a gyakorlat aztán rendszeressé is vált. [...] A versek meghatározó eleme a propaganda, az agitáció és a személyi kultusz. Megjelenik Rákosi Mátvás személye, amint bejelenti az ötéves tervet; egy kis vers a darabbér előnyeít ecseteli; egy másik a tanácsot és a pártot magasztalja; megint egy másik az üzem mindennapi életéről nyújt részletes tájékoztatást.”

Bevezetés

Kár is lenne tagadni, hogy a diktatúrák egyik legnagyobb fegyvere a propaganda. Megtalálható mindenhol, az élet minden percében, miért éppen egy üzemi lap maradna ki ebből.

A Lampart Művekben 1949-ben indult útjára az üzemi lap *Lampart Üzemi Híradó* néven. A gyár életéről szóló számos cikk, tudósítás, vélemény mellett úde színtelenthetett az elő-ször a másodík számban jelentkező vers. Ez a gyakorlat aztán rendszeressé is vált; ha nem is minden lapszámban, de azért időnként felbukkant egy-egy „irodalmi” alkotás. Mivel itt egy üzemi lapról és nem országos terjesztésű sajtóorgánuról van szó, e helyt nem feltétlenül szükséges a korszak sajátos jegyeket hordozó kultúrpolitikájáról szólni, azonban annyit mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy a Lampart Üzemi Híradó versei „természetesen” maradéktalanul igazodtak a Révai-féle kultúrpolitikához.

A versek meghatározó eleme a propaganda, az agitáció és a személyi kultusz. Megjelenik Rákosi Mátvás személye, amint bejelenti az ötéves tervet; egy kis vers a darabbér előnyeít ecseteli; egy másik a tanácsot és a pártot magasztalja; megint egy másik az üzem mindennapi életéről nyújt részletes tájékoztatást, sőt egy kis kitékintést is kaphat az olvasó az elnyomott feketék helyzetéről az Amerikai Egyesült Államokban. Mondhatjuk, hogy a témák elég változatosak, egy dolog azonban közös mindegyikben, mégpedig az, hogy aktuális eseményekre reagálnak.

[Képgaléria megtekintése ^{\[2\]}](#)

A legelső vers, amelyik megjelent, Mészáros Jenő verse volt: *Rákosi beszél*. Ez a mű azokat a pillanatokat örökíti meg, mikor Rákosi Mátvás 1949-ben bejelenti az első ötéves tervet. Ez a vers azért is érdekes, mert érzékletesen tükrözi a korszellemet: az emberek mindennapjait át- és átszövő propagandát, a személyi kultusz mélyiséget: egyetlen ember van, aki a népet a kommunizmus útjára vezetheti, „kiért él, vagy meghal”, és ő „Sztálin elvtárs legjobb tanítványa”, Rákosi Mátvás. Minden szem rajta csüng, tőle várják a megoldást - és lőn: Rákosi elvtárs bejelenti az ötéves tervet, amely egy szebb jövőbe vezet az országot. Természetesen feltűnnek az elmaradhatatlan toposzok: „a fogvicsorgó burzsoáhad”, az Egyesült Államok, mint a béke legnagyobb ellensége és persze a „Nagy Szovjet és a világ békefrontja”. Érdekes viszont, hogy a „nem félünk már a farkastól” - önkéntelenül is áthallásra okot adó - fél sort a szerkesztő nem húzta ki.

A következő versre azonban több mint egy évet kellett várnia a Lampart dolgozóinak, de „megérte”. A *Darabbérről* című opusz a politika színpadáról lelépve a munkásosztályra irányítja a tekintetünket, és bárki megértheti, hogyan is néz ki az elmélet a gyakorlatban. Természetesen ez is agitatív vers, a munkást agitálja a több munkára (érdekes azért is, mert a minőségi munkáról nem esik szó, a termelés fokozása a lényeges). Ugyan nincs megemlítve, de ott van a versben a régi világ, ahol a munkás nem volt érdekelt a termelésben, hiszen ugyanazt a hitvány bért kapta, bármennyit is termelt. De a szocializmusban ez másként van: „ki hogy termel vagy dolgozik, minden munkás annyit ér”. A te döntésed, hogy hétfvégén mennyi pénz van a borítékodban, tőled függ a sorsod és az anyagi jóléted, nem a gyárigazgatótól - szól a vers nem is annyira burkoltan kódolt üzenete.

A következő műnek „nincs” szerzője, azonban ismét van aktuális üzenete. 1950. október 22-én tartották meg az első tanácsválasztásokat (helyhatósági választásokat), amelyen 97%-os részvétellel mellett elsőprő győzelmet arattak a Népfrent jelöltjei. A vers a választások után jelent meg néhány nappal, és üdvözlő a választások végeredményét, hiszen végre a dolgozó osztály fiai és lányai jutottak be a tanácsokba. Ezáltal végre „Dolgozó elvtársak / Munkások, parasztkok, / Nem lesz már falrahányt / Borsó a panasztkok”. Természetesen mindez a Pártnak és Rákosi Mátvásnak köszönhető, hiszen nélkülük a munkások soha nem kerülhetek volna ilyen pozícióba, és nem utolsó sorban vezetésükkel egy újabb győzelmet aratott a fele táborra. A konklúzió pedig minden munkás számára megnyugtató: „Béke, rend, nyugalom. [sic!] / Lesz itt hazánkban.” A munkásosztálynak pedig nincs más feladata, mint hogy dolgozzon és élvezze az új világ nyújtotta előnyöket. Hozzáteszem, hogy az előnyök taglalása ugyan nem szerepel a versben, de mi más is lehetne a kommunizmus építésének végeredménye, mint hogy a „munkásosztály a mennybe megy”.

Most pedig hagyjuk el hazánkat (természetesen csak képzeletben) és tekintsünk át a nagy vízen túlra, az Amerikai Egyesült Államokba, ahol éppen most készülődnek egy perre hét „néger” fiú ellen (Szabó László: *A hét martinvillei néger balladája*). A vád ellenük nemi erőszak, amit egy fehér nő ellen követtek el. De miért érdekes ez az eset a kommunizmus építése közben Magyarországon? A vádoltak miatt: a „néger” sorsa párhuzamos a háború előtti magyar munkásosztály sorsával. Ők azok, akikkel bármit meg lehet tenni, bármilyen aljasságot rájuk lehet fogni azért, hogy a rendszer erősítse az emberekben azt a hitet, hogy ők az egyetlen hatalom, amely ezektől az emberektől megvédheti őket és a családjukat. Ha pedig mindez a példa még nem volna elég bizonyíték arra, hogy a kapitalizmus milyen embertelen és kizsákmányoló, itt az újabb adalék hozzá, mégpedig a Korea népe ellen indított amerikai agresszió. Természetesen a fekete fiatalok halála nem hiábavaló, hiszen a nagy, végső harcban mégis diadalt fognak aratni, a békeharc nem áll meg, most kezdődik csak igazán, de kétség sem férhet hozzá, hogy a kommunizmus győzedelmeskedik. Így lesz hét amerikai fekete fiú a kommunizmus „mártírja”.

Ósvári László *Üzemünk rigmusai* című versével újra visszatérünk a kis magyar valóságba. Itt újra megjelenik a politika, mégpedig egy kis „üzemtörténet” keretében. Megtudhatjuk, hogy Peyer Károly és a szocdemek hogy vezették a mélybe a Lampartot, és hogyan sikerült ennek ellenére az új világban hátul kullogó üzemből élüzemmé válni. Természetesen a Párt és a sztahanovista mozgalom segítségével. Hálás is ezért az üzem minden dolgozója és mindent meg is tesznek annak érdekében, hogy a terveket túlteljesítsék, hiszen csak így lehet az élen maradni és a béke fellegvárának lenni.

A következő verset is Ósvári László jegyzi és témájában hasonló, annyiban legalább is, hogy üzemen belül maradunk, de most a „belső ellenségről” ír, azokról a dolgozókról, akik megzavarják a munkafegyelmet, rossz példát állítanak a dolgozó nép elé. Megtudjuk, hogy kik ők, név szerint említve, szépen, egymás után. Az igazi kommunistának pedig mi más is lehet a feladata, mint hogy ezeket az embereket nevelje, és megértesse velük, hogy magatartásukkal a Párt és a nép ügyének ártanak, és „új háborút támogatnak”, miközben mások egy új világot építenek, természetesen a „szovjet példán tanulva”.

Az 1951. október 15-én megjelent számban Győri Illés György versét találhatjuk *A nép októbere* címmel. Ez egy igazi forradalmi látomás, amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom szellemét idézi meg, amely bejárja a világot és felszabadítja a ma még rabiga alatt nyögő nyugati munkásokat. A Téli Palotákat, amelyek az elnyomást szimbolizálják, Október szelleme fogja szétverni, amelynek lelke Lenin, mozgatója a párt és ökle a munkásság. Így fog győzedelmeskedni a világon a vörös Október, és hoz szabadságot, jogot és békét a világ munkásainak.

Végül újra Osvári László jelentkezik egy újabb rigmussal, amely párja a Csasztuskának, csak éppen ellentétesen. Itt nem az ellenségeket veszi számba, hanem azokat a munkásokat, akik érdemesek arra, hogy az üzemen belüli választáson a vezetőségbe kerüljenek, hiszen munkájukkal kiérdemelték a dolgozók bizalmát, velük érhet el a gyár „napról-napra jobb eredményeket”.

Vizsgálódásaimban nem a versek és szerzőik játszották a főszerepet, hanem az, hogy a diktatúra politikája hogyan jelenik meg a mindennapokban, jelen esetben egy üzemi lap verseiben. Természetesen ez is csak egy torzított kép, hiszen azzal mindannyian tisztában vagyunk, hogy ellenzéki vélemény nyilvánosan nem jelenhetett meg, de azt jól mutatja, hogy sokan évekig elhitték a Párt és nem utolsósorban Rákosi Mátyás minden szavát, és úgy érezték, hogy nekik is példát kell mutatniuk a közösségükben. Aki pedig nem értett egyet mindezzel, az úgy tiltakozhatott, hogy morgott egyet magában, majd otthon a szemetesbe dobta az újságot, vagy esetleg, hogy nyoma se maradjon felforgató tevékenységének, télvíz idején gyújtósként használta.

Címkék:

[kultúrpolitika](#) ^[3]

[ötéves terv](#) ^[4]

[Rákosi](#) ^[5]

[propaganda](#) ^[6]

[csasztuska](#) ^[7]

Kiadás: 9. évfolyam (2009) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/vers_mindegykinek_avagy_vers_valakikrol.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/vers_mindegykinek_avagy_vers_valakikrol.html

[2] https://www.archivnet.hu/.../galeria_pop.php%3Fga_id%3D17

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kulturpolitika>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/oteves-terv>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rakosi>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/propaganda>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/czasztuska>